

VILJANDIMAA OMAVALITSUSTE LIIT

Viljandi maakonna arengustrateegia 2035+

Viljandimaa – arenev PÄRIS EESTI

VILJANDI 2018

Viljandi maakonna arengustrateegia on koostatud Viljandimaa Omavalitsuste Liidu algatusel ja vastavuses kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 37 lõigetega 3 ja 4 ning kooskõlas rahandusministeeriumi juhendmaterjalidega.

Käesoleva arengustrateegia aluseks on Viljandi maakonna 2014. aastal vastu võetud arengustrateegia, kuhu on sisse viidud täpsustused vastavalt muutunud olukorrale. Maakonna olulised strateegilised eesmärgid ei ole käesolevas strateegias sisuliselt muutunud: strateegia koostamise juhtrühm, kuhu kuulusid maakonna kõikide kohalike omavalitsuste juhid, leidis üksmeelselt, et 2014. aastal sõnastatud Viljandi maakonna strateegilised eesmärgid on sobilikud maakonna eesmärkideks ka aastal 2018 koostatavas maakonna arengustrateegias.

Maakonna 2014. aasta arengustrateegia täpsustamiseks pöördus VOL ettepanekute saamiseks maakonna kohalike omavalitsuste ja maakonnas tegutsevate riigiasutuste esindajate poole. Ajalehe Sakala vahendusel esitati palve ettepanekute saamiseks ka kõikidele maakonna elanikele. Saadud ettepanekud ja juhtrühmas arutatud ettepanekud on strateegiasse sisse kirjutanud Mihkel Servinski. Lähtuti ka rahandusministeeriumi juhendmaterjalis olnud nõuetest.

Viljandimaa – arenev PÄRIS EESTI

Viljandimaa on osa Eestimaast, mis kannab Eestimaa väärtusi ja kus edendatakse eesti kultuuri. Päril Eestil on kõikjal meie ümber ning selle ehedust kanname ise oma rahvusliku väärikuse ja elulaadiga.

Viljandimaa peamiseks väärtuseks on inimene. Soovime, et Viljandimaa inimene oleks õnnelik oma elukaare igas etapis ja et Viljandimaa inimeste elukaar pikeneks ning pikeneks ka see elukaare osa, mida nimetame tervena elatud aastateks.

2017. aasta 15. oktoobril toimunud kohalike omavalitsuste valimiste tulemuste väljakuulutamise järel oli Eesti halduskorraldus võrreldes valimiste eelse ajaga oluliselt muutunud: varasema 213 omavalitsusüksuse asemel oli Eestis nüüd 79 omavalitsusüksust. Lisaks omavalitsusüksuste arvu suurele vähenemisele toimus teinegi oluline muutus Eesti halduskorralduses: 1. jaanuarist 2018 likvideeriti maavalitsused. Võime öelda, et Eestis oli toimunud haldusreform. Kas see reform oli edukas? Sisuliselt saame sellele küsimusele vastata mitte enne kui aasta või paari pärast.

Suured ümberkorraldused Eesti haldusjaotuses tõid kaasa vajaduse koostada uued arengustrateegiad nii kohalikes omavalitsustes kui ka maakondades. Lepiti kokku, et maakonna arengustrateegia perspektiiv on aasta 2035+. See on pikk aeg. Öelda täna, milline on olukord Viljandimaal aastal 2035, nõuaks lisaks headele analüütikuoskustele ka selgeltnärijavõimeid. Vähemalt detailide osas.

Viljandi maakonna arengustrateegia koostamise ja elluviimise üle võtnud Viljandimaa Omavalitsuste Liit arvas, et maakonna arengustrateegia pikem perspektiiv saab keskenduda üldistele väärtustele. Sellised väärtused on sõnastatud Viljandimaa 2014. aastal vastu võetud arengustrateegia üldosas. Kuna Viljandi maakond oli sisuliselt üks kahest Mandri-Eesti maakonnast, kus piirimuutusi ei toimunud, siis leiti, et puudub vajadus maakonnas täiesti uue arengustrateegia koostamiseks.

Käesolev arengustrateegia ei muuda 2014. aasta strateegias sõnastatud Viljandimaa väärtusi, üldisi strateegilisi eesmärke ega ka strateegiaid üldiste eesmärkide saavutamiseks. Uude teksti on sisse viidud vaid täpsustusi, mis parandavad väärtustest, eesmärkidest ja strateegiatest arusaamist. Sisse on toodud ka osi, mida on soovitatud rahandusministeeriumis koostatud juhendmaterjalides maakonna arengustrateegiate koostamiseks.

On selge, et arengustrateegia elluviimiseks on vaja astuda konkreetseid samme. Need sammud on kavandatud arengustrateegia tegevuskavas. Tegevuskava minimaalseks pikkuseks on seadusest tulenevalt vähemalt neli aastat ja seda saab käsitleda ka lühiajalise strateegiana. Tegevuskava vaadatakse üle ja täpsustatakse igal aastal.

Oleme kindlad, et eestluse suurim vara – identiteet – on Viljandimaal parimal moel hoitud ja arendatud. Nii keele kui ka algupärase kultuuriruumi mõistes. Muidugi on Eestimaa avatud maailma tuultele. Ometi soovime selles globaalses lahustumistuhinas panustada rahvuslikkusest kantud tervetele juurtele. Juurte tugevus ja hoidmine on ühelt poolt meie riigi põhiseadusest lähtuv ülesanne ning teiselt poolt kestmise eeldus.

Lisaks inimesele on Viljandimaa väärtusteks ka meie põllumaa, meie mets, meie loodus tervikuna. Me ei kavatse muuta Viljandimaad reservaadiks, küll aga soovime, et Viljandimaa areng oleks kestav areng.

Arengustrateegia teostamine eeldab koostööd. Väga mitmekesist koostööd inimeste vahel, kes täidavad väga erinevaid rolle. Koostööd maakonna sees ja maakonnast väljapoole. Hea koostöö erinevates rollides olevate inimeste vahel on Viljandimaa kestva arengu võti.

Meie eesmärk on anda ka ülejäänud Eestile kinnitust, et päris Eesti on Viljandimaal väarikalt hoitud ja esindatud. Kõige püsiva kõrval näitame, et peale kultuurilise identiteedi hoidmise ja nüüdisajastamise on siin hea pinnas kõrgtehnoloogiliste töökohtade ja teenuste ekspordi jaoks. Edukaid innovaatilisi näiteid ja tooteid on mõlemast valdkonnast juba praegu.

Viljandi maakond ei vastanda end teistele Eestimaa piirkondadele. Tahame olla edukad ja tunneme heameelt, kui edukad on ka teised Eestimaa piirkonnad: koos oleme tugevamad.

Jõudu kõigile Viljandimaa elanikele ja Viljandimaa sõpradele!

Alar Karu
Viljandimaa Omavalitsuste Liidu esimees

Sisukord

1. Arengustrateegia koostamise eesmärk.....	6
1.1. Olukorra kirjeldus.....	6
2. Viljandimaa väärtused	8
3. Viljandimaa visioon	8
4. Strateegilised arengusuunad	9
4.1. Inimkapitali arendamine	11
4.2. Ettevõtluskeskkonna ja majanduse arendamine	13
4.3. Maine tõstmine	15
4.4. Elukeskkonna ning tehnilise- ja sotsiaalse taristu arendamine.....	16
5. Arengustrateegia seosed riiklike strateegiadokumentidega ning	18
Viljandimaa kohalike omavalitsuste arengukavadega	18
6. Arengustrateegia elluviimine, seire ja muutmine	19
7. Arengustrateegia kokkuvõte	20

Lisad:

1. Viljandi maakonna arengustrateegia tegevuskava.
2. Viljandi maakonna tervise- ja heaoluprofiil.
3. Statistikat Viljandi maakonna kohta.

1. Arengustrateegia koostamise eesmärk

Maailm meie ümber ja meie ise oleme pidevas muutumises. Edasiminekuks on põhimõtteliselt kolm võimalust: kas püüda muutumist mõjutada, püüda sellega eelnevalt arvestada või reageerida muutustele tagantjärele. Reageerimata jätta pole võimalik – kui me ei tee seda teadlikult ja vabatahtlikult, siis sunnivad muutused ise endiga arvestama. Viljandimaal arvatakse, et õige tee on proovida muutusi meile soovitud suunas mõjutada ja muutustega targalt kohaneda. Arengustrateegia üldosa annab meile väärtused ja üldised strateegiad edasiliikumiseks. Arengustrateegia tegevuskavas ja arengustrateegia lisadeks olevates maakonna valdkondlikes arengustrateegiates sõnastatakse konkreetsed tegevused eesmärkide saavutamiseks.

1.1. Olukorra kirjeldus

Viljandi maakond asub Eesti kesk- ja lõunaosas, hõlmates 3589,1 km² suuruse maa-ala. Naabermaakondadeks on läänes Pärnumaa, põhjas Järvamaa, kirdes Jõgevamaa, idas Tartumaa ja kagus Valgamaa. Viljandimaal on ühine piir Läti Vabariigiga.

Viljandimaal on neli omavalitsusüksust: Mulgi vald, Põhja- Sakala vald, Viljandi linn ja Viljandi vald. Maakonnakeskuseks on Viljandi linn, mis asetseb maakonna keskosas.

Viljandimaa paikneb valdavas osas Sakala kõrgustikul. Maakonna äärealad paiknevad Võrtsjärve nõos ja Pärnu madalikul. Maakonna idapiiril paikneb Eesti suurim siseveekogu Võrtsjärv, läänepiiril asub Soomaa rahvuspark.

Viljandimaa ühendab endas ajalooliselt väljakujunenud eripäraseid kultuuripiirkondi. Maakonna koosseisu kuulub enamus kultuuriloolisest Mulgimaast ning Põhja- ja Lõuna-Eesti kultuuriarealide üleminekuvööndis paiknevast Põhja-Viljandimaast. Lõuna-Viljandimaa kultuuriruumi ilmestab oma keel – mulgi murre.

Eesti regionaalarengu strateegia aastateks 2014-2020 kohaselt võiks Viljandimaa eelisarendavaks kasvuvaldkonnaks olla rahvakultuuri (loome-) ettevõtlus ning tervise- ja loodustoodete arendus ja tootmine. Neil teemadel, eriti rahvakultuuri valdkonnas, on Viljandimaal mitmeid edulugusid, aga arenguruumi on nii neis kui teistes valdkondades. Kõige rohkem tegutseb Viljandimaal ettevõtteid primaarsektoris. Aastate 2000 ja 2017 võrdluses on ettevõtete arv kasvanud kõige kiiremini teenidussektoris. Viljandimaa ettevõtted on töötajate arvult valdavalt väikeettevõtted.

Viljandimaad tuntakse nii Eestis kui ka väljaspool Eestit kultuurikantsina, mille ilmet kujundavad ühelt poolt Viljandi linnas Eesti Pärimusmuusika Keskus, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, Ugala teater, Rahvakultuuri Keskus ja igasuvine pärimusmuusika festival ning teisalt maakonnas tegutsev aktiivne rahvamajade ja seltside võrgustik koos Mulgi Kultuuri Instituudi ja teiste asutustega. Tuntud ja traditsioonilised kultuurisündmused leiavad aset ka maakonnas, näiteks igal aastal Suure-Jaanis toimuv muusikafestival ning koos Valga maakonnaga peetav Mulgimaa laulu- ja tantsupidu.

Viljandimaa rahvaarv seisuga 01.01.2018 oli 46 782, kellest 17 525 olid Viljandi linna elanikud. 95% maakonna rahvastikust on eestlased. Muud maakonna arengut iseloomustavad statistilised näitajad on toodud strateegia lisas 3.

Kesk- ja Lõuna- Eesti piirimail asetsev Viljandi maakond on otsekui meie maapiirkondade näidis: kõik tendentsid, mis parasjagu toimivad, on siin suuremal või vähemal määral esindatud.

Viljandimaa rahvaarv on kahanenud sisuliselt kogu taasiseseisvumise perioodil. Aasta 2016 rõõmustas maakonda rahvaarvu kasvuga, aga see oli tingitud kahjuks vaid statistikaameti rahvastikuarvestuses toimunud meetoodika muutusest. 2016. aastast edasi on rahvastik Viljandimaal kahanenud taas igal aastal. Algul ei pööratud rahvastiku kahanemisele erilist tähelepanu. Lootuses, et küllap elanike arvukus ka midagi ette võtmata taas tõusule pöörab. Nüüdseks on jõutud olukorda, kus rahvaarvu kahanemine ei ole Viljandimaal enam lihtsalt üks protsess. Tegemist on muutusega, millel on maakonna elule väga selged tagajärjed. On vajadus korrastada koolivõrku, mis üldjuhul tähendab koolide sulgemist ja koolitee pikendamist paljude maapiirkonna laste jaoks. Paljude kaupade valik Viljandi kauplustes on langenud piirini, kus kaupluse külastamisele Viljandimaal ei tasu enam aega kulutada. Ostlema sõidetakse ikka Tartusse või Tallinna või hoopis Lätimaale Valmierasse.

Viljandimaal on negatiivsed nii loomulik kui ka rändeiive. Rahvastiku kahanemise peamine põhjus on väljaränne, mida põhjustavad elanike vajadusi rahuldavate töökohtade vähesus ja soovitud hariduse omandamine väljaspool maakonda. Kodust kaugemal kõrg- või kutsehariduse omandamine on asjade normaalne käik, kuid ebanormaalne on, et hariduse omandanule ei ole Viljandimaa tööturg enam atraktiivne.

Viljandimaa rahvastiku areng ning selle prognoos on tekitanud olukorra, kus peamiseks väljakutseks on aktiivne kohanemine eluga kahaneva rahvaarvu tingimustes. Kui väljakutsega toime ei tulla, võib paljude elutähtsate teenuste kättesaadavus halveneda, mis muudab kehvemaks ka maakonna elanike elukvaliteeti. Väljakutse võtmeküsimus on, kas Viljandimaa suudab olla tööturul atraktiivsete töökohtade pakkuja või mitte.

Viljandimaa vajab rahvastiku vähenemisega kohanemise ja selle rahvaarvu pidurdamise strateegiat. Ideaalis võiks maakonna rahvastik pikemas perspektiivis isegi taas kasvule pöörata.

Arengustrateegiliseks eesmärgiks on luua tingimused, et inimesed tahavad Viljandimaal elada, saavad siin töötada ja tunnevad end turvaliselt. Arengustrateegia tegevused peavad selle eesmärgi ellu viima.

Viljandimaa arengustrateegia koostamise korraldaja, hoidja ja seire teostaja on Viljandimaa Omavalitsuste Liit.

2018. aasta arengustrateegia koostamise, mille sisu oli maakonna 2014. aasta strateegia täpsustamine, käigus anti kõikidele soovijatele võimalus esitada oma ettepanekuid. Suur osa esitatud ettepanekutest on arvesse võetud.

Viljandimaa areng saab toimuda vaid ettevõtjate, kodanikuühiskonna ja avaliku sektori ühiste jõupingutuste tulemusel sidusas ühiskonnas.

2. Viljandimaa väärtused

Eesti Vabariigi põhiseaduses on kirjas: „Kõikumatus usus ja vankumatus tahtes kindlustada ja arendada riiki, mis on loodud Eesti rahva riikliku enesemääramise kustumatul õigusel ja välja kuulutatud 1918. aasta 24. veebruaril, mis on rajatud vabadusele, õiglusele ja õigusele, mis on kaitseks sisemisele ja välisele rahule ning pandiks praegustele ja tulevastele põlvedele nende ühiskondlikus edus ja üldises kasus, mis peab tagama eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise läbi aegade.“

Viljandimaa peamine väärtus on inimene. Viljandimaa väärtused on ka kestmine ja areng, õnnelik olemine, pere, tervis, töö ja haridus. Soovime, et meie inimesed ei ole üksildased. Olulised väärtused on puhas loodus ja viljakas põllumaa. Viljandimaa väärtustatakse koostööd ja sidusust.

Ükski muutus, mis seab ohtu eesti keele ja kultuuri kestvuse, ei ole õigustatud. Ükski muutus, mis seab ohtu elu kestmise Viljandimaal või mõnes selle osas, ei ole õigustatud. Ükski tegevus, mis ei lähtu Viljandimaa väärtustest, ei ole aktsepteeritav.

3. Viljandimaa visioon

Viljandi maakonna visioon ehk soovitud seisund, mille poole püüdleme:

Viljandimaa elanikele on tagatud kestev heaolu. Maakonnas on säilinud jätkusuutlik asustus ja arenev kohalik kultuur ning selleks on piisavalt inimesi. Viljandimaa elukeskkonna arendamine toimub kestva arengu põhimõtete kohaselt.

Soovitud seisundi saavutamise peamiseks vahendiks on Viljandimaa konkurentsivõime suurendamine tööturul.

Tahame jõuda selleni, et Viljandimaa rahvaarvu vähenemine aeglustuks oluliselt. Minimaalne eesmärk on, et maakonna rahvaarv ei väheneks Eesti keskmisest kiiremini. Maksimaalne eesmärk on pöörata rahvaarv kasvule ja saavutada olukord, kus maakonnas elab vähemalt viiskümmend tuhat elanikku.

4. Strategilised arengusuunad

Viljandimaa elanike arvu vähenemise peamine põhjus on atraktiivsete töökohtade vähesus maakonnas. Konkurentsivõime tõstmine väärtuslikke töökohti luues on Viljandimaa arengu peamine tee. Luues töökohti, tõstame konkurentsivõimet.

Soovitud seisundi saavutamiseks on kavandatud neli arengusuunda, mis kõik on ühtviisi olulised, kuid siiski seatud prioriteetide järjekorda:

- **inimkapitali arendamine;**
- **ettevõtluskeskkonna ja majanduse edendamine;**
- **maine tõstmine;**
- **elukeskkonna ning tehnilise ja sotsiaalse taristu arendamine.**

Konkurentsivõime tõstmiseks on vaja *arendada inimkapitali*, st saavutada olukord, kus Viljandimaal on piisavalt nii atraktiivsete töökohtade loojaid kui ka nende täitjaid.

Töökohti loovad ettevõtlikud inimesed. Olukorras, kus atraktiivseid töökohti napib, võib järeldada, et Viljandimaal ei ole piisavalt vastavate võimetega inimesi ega ka neid, kes suudaks maakonda külgetõmbavaks muuta. Ligimeelitavate töökohtade ja atraktiivse ettevõtluskeskkonna loojate olemasolu on tähtsaim küsimus Viljandimaa arengustrateegias. On kindel, et kui selliseid inimesi ei suudeta juurde tekitada – kas mujalt meelitades või siinseid elanikke arendades – ei saa maakond jätkusuutlikult edukas olla.

Oluline on märgata, et inimkapitali arendamine käesoleva strateegia mõttes tähendab eelkõige selliste oskuste arendamist, mis tõstavad Viljandimaa konkurentsivõimet tööturul.

Kindlasti on oluline inimkapitali arendamise suund õpetada inimesi Viljandimaad hindama ja siinseid võimalusi ära tundma. Oskus olla positiivne on inimväärtuse oluline osa. Kui noored on õppinud nägema kodumaakonna positiivseid külgi, siis suureneb lootus, et nad siit ei lahku või naasevad pärast õpinguid Viljandimaale.

Koos inimkapitali arendamisega tuleb *edendada ettevõtlus- ja majanduskeskkonda*.

Halb õhustik pärsib ka kõige võimekamate inimeste tegevust. Ettevõtluskeskkonna arendamine on Viljandimaa arengustrateegia teine oluline prioriteet.

Kaasaegses ühiskonnas ei piisa sellest, et ollakse head, vaid see peab ka välja paistma. Viljandimaa arengu tagamiseks on oluline, et head energiat tunnetaksid kohalikud elanikud ning et ka vaade väljastpoolt maakonda oleks positiivne. Sellise seisundi peab tagama *maakonna maine tõstmine* ja identiteedi arendamine. Kui inimkapitali arendamine ning ettevõtlus- ja majanduskeskkonna edendamine peavad tagama olukorra, kus Viljandimaal luuakse väärtusi, mille üle on põhjust uhke olla, siis maine ja identiteedi arendamise ülesanne on tehtud edusammudest teada anda ning seeläbi teisi arenguid toetada. Juba täna on Viljandimaal edulugusid, millest rääkida, kuid kahjuks tehakse seda vähem kui võiks ja peaks. Maine ja identiteedi arendamine on Viljandimaa arengustrateegia kolmas prioriteetne suund.

Viljandimaa *tehniline taristu*, eelkõige teedevõrk, elektrienergiaga varustamine ja andmeside, peavad olema arendatud tagamaks majandusvaldkonna toimimist. *Sotsiaalse taristu* olukord

peab toetama majanduse arengut: inimeste sotsiaalne turvatunne ning sotsiaalsete teenuste kättesaadavus peavad olema tagatud elukaare igal hetkel.

Viljandimaal on tehtud märkimisväärseid samme sotsiaalse taristu arendamiseks, lootuses, et korras lasteaiad, koolid, võimlad jne meelitavad siia uusi elanikke. Need ootused pole täitunud. Sotsiaalse infrastruktuuri arendamisega tuleb jätkuvalt tegeleda, sest lahendamata probleeme on veel piisavalt. Viljandimaa arengustrateegia seisukoht on, et valdkonna arendamisel tuleb toetada eelkõige neid objekte ja tegevusi, mis kõige enam mõjutavad Viljandimaa inimkapitali, ettevõtluskeskkonna ja majanduse arengut. Toetustel põhinev maakond ei saa olla jätkusuutlik: kui vanematel on olemas tasuv töö, siis suudavad nad maksta lasteaiakoha eest ega vaja selleks kohaliku omavalitsuse toetust.

Põhimõtteliselt kehtib sama loogika ka tehnilise taristu kohta: eelistatud on objektid, mis kõige enam toetavad ettevõtlus- ja majanduskeskkonna arendamist.

Viljandimaa elukeskkonna arendamine toimub tõmbekeskuste ja nende kaudu toimepiirkondade arendamise abil. Nii moodustab maakond tervikliku toimepiirkonna, mille tõmbekeskuseks on Viljandi linn. Maakond jaguneb pisemateks toimepiirkondadeks, milles asuvad Viljandist väiksemad tõmbekeskused ja mille arendamine on samuti oluline.

Viljandi maakonna arengustrateegia ei sea eesmärgi maakonna formaalse halduskorralduse muutmiseks: strateegia ei tegele kohalike omavalitsuste liitumise või jagunemise teemaga. Oluline on siiski rõhutada, et olenemata maakonna formaalsest halduskorraldusest on oluline tugevdada maakonna kohalike omavalitsuste koostööd, mille oluliseks tulemuseks oleks maakonna mitmetasandilises keskus-tagamaa süsteemis ja selle arendamise põhimõtetes kokkuleppimine, aga ka maakonna juhtimise kaasajastamine olukorras, kus riiklik struktuur- maavalitsus - on likvideeritud.

Viljandimaa piirkondliku arengu eestvedajaks on Viljandi linn, kuid maakonna arendamine toimub koostöös kõigi piirkondadega. Säärase arengu eesmärgiks on tasakaalustatult arenenud maakond.

Viljandi maakonna tasakaalustatud arengu tagamiseks on oluline tihe koostöö üle Viljandi maakonna piiri. Eelkõige Valga maakonda jääva Mulgimaa osaga, Jõgeva maakonda jääva Põltsamaa piirkonnaga ja Järva maakonda jääva Kabala kandiga. Otstarbekaks võib osutada Tõrva ja Põltsamaa piirkondade senisest tihedam sidumine Viljandi maakonnaga. Oluline on ka rahvusvaheline koostöö, kus senisest suuremat tähelepanu väärrib maakonna naaberriik Läti.

Turvalise elu tagamine ei ole Viljandimaa arengustrateegia prioriteediks otseselt seatud, samuti inimõiguste tagamine. On teemasid, mis peavad olema korras ka siis, kui neid ei ole esile tõstetud. Nendes valdkondades tekkivad mured tuleb lahendada nii, nagu lahendatakse kõige kõrgema prioriteediga probleeme.

4.1. Inimkapitali arendamine

Visioon

Viljandimaa inimesed suudavad luua väärtuslikke töökohti, on toimetulevad ja terved, kodanikena aktiivsed ja kodumaakonda väärtustavad.

Eesmärgid

1. Piisavalt eestvedajaid, kes suudavad luua inimesi Viljandimaale toovaid ja siin hoidvaid töökohti, kes tagavad hea ettevõtlus- ja majanduskeskkonna ning aktiveerivad kodanikuühiskonda.
2. Majanduskasvu tagamiseks piisaval arvul tööturul hakkama saavaid inimesi, kes väärtustavad elukohana Viljandimaad.
3. Sidus, heaolu loov ja koostöövõimeline elanikkond, kus aktiivsesse ellu on kaasatud kõik elanike rühmad.

Mõõdikud

1. Rahvaary: ei kahane Eesti keskmisest kiiremini ja pöördub pikemas perspektiivis kasvule; Viljandimaal elab vähemalt viiskümmend tuhat inimest.
2. Sündimus: sündide arv kasvab.
3. Tööhõive määr: 15-64-aastaste tööhõive määr on vahemikus 65-70%.
4. Töötuse määr on alla 6%.
5. Haridustase: 30-34-aastaste inimeste seas on III haridustasemega inimesi 45%;
6. Hariduse kvaliteet: Viljandi Gümnaasium on eksperthinnangute põhjal Eesti kümne tugevama gümnaasiumi seas.
7. Tervis: enesehinnang oma tervisele on tõusnud.

Lähtudes eeltoodud väärtustest soovime inimkapitali arengu abil elavdada maakonna majandust, luues inimesi Viljandimaale toovaid ja siin hoidvaid töökohti. Olulised on atraktiivsed töökohad nii era- kui ka avalikus sektoris. Majanduse arengu kaudu paraneb Viljandimaa elanike elukvaliteet, mis tagab rahvastiku jätkusuutliku arengu.

Viljandimaa vajab kõiki inimesi. Olulised on nii töökohtade loojad kui tippspetsialistid, aga ka lihttöölised. Oodatud on nii noored, kes tahavad oma lapsed Viljandimaal sünnitada ja üles kasvatada, kui ka vanad, kes soovivad siin oma pensionipõlve veeta. Tuleb luua olukord, kus siin elavatel inimestel oleks vähem põhjusi otsida uusi väljakutseid väljaspool Viljandimaad.

Olulised tegevussuunad

1. Tippspetsialistidele töökohtade loomine

Töökohtade olemasolu annab võimaluse Viljandimaale asumiseks. Tippspetsialistide teadmised loovad eeldused parimate otsuste vastuvõtmiseks. Nende sissetulekud on eeldatavasti kõrgemad, mis võib positiivselt mõjutada Viljandimaa kaubandust ja teenuste turgu.

- Erinevate oskusteabekeskuste loomine või Viljandimaale toomine.

Oskusteabekeskus on ettevõtte, asutus või organisatsioon, mis jagab oskusteavet nii maakonna sees kui ka väljapoole ning kus leiavad rakenduse oma valdkonda põhjalikult tundvad spetsialistid.

- Viljandimaal asuvate kompetentsikeskuste arendamine ja uute kompetentsikeskuste loomine.

Eesti regionaalarengu strateegia 2014–2020 järgi on Viljandimaa eelisarendatavateks valdkondadeks rahvakultuuri (loome-) ettevõtlus ning tervise- ja loodustoodete arendus ning tootmine. Loodustoodete arendamisega tegeleb kompetentsikeskusena Polli Aiandusuuringute keskus Mulgi vallas. Viljandimaal on potentsiaali ka rahvakultuuri (loome-) ettevõtluse (alase) kompetentsikeskuse loomiseks, näiteks Rahvakultuuri Keskuse ja SA Viljandimaa Loomemajanduskeskuse eestvedamisel.

- Riigiasutuste hoidmine ja toomine Viljandimaale, sh maamajanduse ja kultuurivaldkonna institutsioonide kontsentreerimine maakonda.

Sarnaselt erasektorile ei teki ega säili avaliku sektori töökohad, kui sellesse ei panustata. Loomulik on riigiasutuste struktuuri optimeerimine, e-riigis võivad töökohad asuda ka väljaspool pealinna. Maamajanduse ja kultuurivaldkonna (eelkõige pärimuskultuur) institutsioonide kontsentreerimine Viljandimaale on maakonna traditsioone arvestades loogiline.

2. Ettevõtjapotentsiaaliga inimeste toomine ja hoidmine

Ettevõtjavõimekusega inimesi ei ole palju. Samuti napib neid, kes suudavad muuta ettevõtluskeskkonda atraktiivsemaks. Töö võimekatega on alati individuaalne. Seega on strateegiliselt oluline otsida ja leida võimekaid liidreid ning teha neile konkreetne pakkumine panustada Viljandimaa arengusse sellisena, et pakkumisest pole võimalik keelduda. Loomulikult on vajalik luua sobiv keskkond, et võimekatel inimestel tekiks soov panustada Viljandimaa arengusse. Samuti on tähtis, et Viljandimaa keskkond oleks piisavalt paindlik, et soovi tekkimisel selle realiseerimisele kaasa aidata.

3. Inimeste aktiivsuse kasvatamine ja toetamine elukaare igas faasis

Aktiivsuse kasvatamine ja hoidmine on protsess, mis vajab pidevat taastootmist:

- ettevõtlikkuse kasvatamine noorte hulgas;
- elukestva õppe toetamine;
- ümberõppesüsteemi, kutse- ja karjäärinõustamise edendamine;
- ühiskonnaelus aktiivse kaasalöömise soodustamine.

4. Koostöövõimekuse tõstmine ja -võrgustike arendamine

Eelkõige on vaja süvendada arusaama koostööst kui edu tagamise võimalusest ning arendada oskust ja soovi koostööd teha.

5. Kodanikuühiskonna arendamine

Eelkõige teadlikkuse kasvatamine kodanikuühiskonna võimalustest, ka ettevõtjate seas.

6. Viljandimaal antava üldhariduse kvaliteedi tõstmine, kättesaadavuse tagamine

Viljandimaa koolivõrk on suhteliselt hästi välja arendatud, kuid maakonna rahvastiku areng viitab, et sedagi tuleb korrastada. On oluline, et korrastamise käigus ei

kahaneks laste võimalused haridust, sh huviharidust saada. Hariduse kvaliteet ei ole kunagi liiga hea. Viljandimaa kõige tähtsamateks suundadeks on lasteaedades antava alushariduse kvaliteedi tõstmine, erivajadustega laste õigeaegne toetamine ning Viljandimaa gümnaasiumites antava gümnaasiumihariduse konkurentsivõime vabariigi tippgümnaasiumitega. On oluline, et koolid õpetaksid õpilasi nägema maakonna võimalusi.

7. Viljandimaa elanike tervisepotentsiaali tõstmine

Inimkapitali arendamise kontekstis eelkõige inimeste tervisekäitumisealase teadlikkuse kasvatamine (täpsemalt Viljandimaa tervise- ja heaoluprofiil. Käesoleva strateegia lisa 2).

4.2. Ettevõtluskeskkonna ja majanduse arendamine

Visioon

Ettevõtlik, nutikalt spetsialiseerunud ja koostööd väärtustav maakond, kus piirkonna ressursse kasutatakse jätkusuutlikult. Viljandimaa tööturg on atraktiivne nii kohalikele elanikele kui ka teistele eestimaalastele.

Eesmärgid

1. Ettevõtjatele tegutsemisvõimaluste loomine. Viljandimaal ettevõtlusega tegeleda soovivad inimesed leiavad toetamist, ettevõtjaid ei tõrjuta, vaid neile on loodud head tingimused.
2. Viljandimaa majanduse areng on Eesti keskmisest kiirem.
3. Viljandimaa ettevõtjad teevad tulemuslikku ja jätkusuutlikku koostööd nii omavahel kui ka avaliku sektoriga.
4. Viljandimaale tullakse ning jäädakse atraktiivsete töökohtade olemasolu ja nende loomise võimaluse tõttu.

Mõõdikud

1. Rändesaldo: rändesaldo on teel positiivsusele.
2. Keskmine palk: maakonna keskmine palk ületab Eesti keskmist ja on lähedane Harju maakonna keskmisele palgale.
3. Sisemajanduse kogutoodang: Viljandimaal toodetu osakaal Eesti sisemajanduse kogutoodangust on kasvanud.

Ainult inimkapitali arendamisest majanduse edendamiseks ei piisa: vajalik on luua ettevõtlust soodustav keskkond. Viljandimaal ei ole võimalik luua Eesti üldisest ettevõtlus- ja majanduskliimast oluliselt paremaid tingimusi. On võimalik luua olukord, kus:

- kõik Eestis olemasolevad ettevõtlust ja majandusarengut soodustavad tingimused on maksimaalselt ära kasutatud ning toetavad piirkonna eripära (keskmiselt suurem primaar- ja sekundaarsektori ettevõtjate osatähtsus võrreldes Eesti keskmisega);
- ettevõtjad on oodatud ning nende tulek ei ole takistatud;
- Viljandimaa inimesed, kes soovivad ettevõtlusega tegeleda, on toetatud;
- koostöö ja loodud võrgustikud aitavad kaasa ettevõtjate eesmärkide saavutamisele.

Viljandimaa võimalus on väiketootmise eeliste kasutamine, spetsialiseerumine ja paindlikkus. Võimaluste realiseerimiseks on ülioluline koostöövõimekus, tarneahelate ning võrgustike loomine. Kindlasti on oluline, et Viljandimaal oleks senisest rohkem vähemalt keskmise suurusega ettevõtteid.

Viljandimaa rikkuseks on viljakas põllumaa ning see loob võimalusi põllumajandusega seotud klastrite arendamiseks. Viljandimaal on suured traditsioonid pärimuskultuuri valdkonnas, mis loob eeldused loomemajanduse arendamiseks. Puhas loodus ja kultuuritraditsioonid annavad põhjust külastuskeskkonna arendamiseks ning turismimajanduse edendamiseks. Viljandimaal on arenenud metalli-, puidu- ja tekstiilitööstus. Oluline on nende tööstusharude toetamine, aga veelgi olulisem on õigeaegselt märgata ja toetada neid tööstusharusid, mis võiksid olla Viljandimaa arengumootoriteks aastal 2035+.

Üldise spetsialiseerumise kontekstis peab Viljandimaa majandusarengus peamist tähelepanu pöörama aladele, kus on senini edukas oldud, kuid arenevas maailmas on oluline olla ka valmis uuteks väljakutseteks ja tegutsemiseks aladel, mis hetkel veel pildile ei mahu. Sellise võimaluse peab tagama üldine positiivne ettevõtluskeskkond ning valmisolek uuendusteks.

Viljandimaa areng peab toimuma kestva arengu põhimõtete kohaselt ja jätkusuutlikult.

Olulised tegevussuunad

1. Ettevõtlusaktiivsuse ja -tulemuslikkuse suurendamine koolituste ja ettevõtluskeskkonna parandamise kaudu.

2. Kutseharidust andvate koolide arendamine.

Peamisteks suundadeks on tööturu vajadustele vastava kutsehariduse andmine, konkurentsivõime tõstmine kutseharidusmaastikul (kutsekoolid on üleriigilise piirkonnaga, kuid Viljandimaale on oluline, et siin säiliks kaks kutseharidust andvat konkurentsivõimelist keskust), kutsehariduse omandamise tingimuste pidev parandamine ning võimaluste loomine soovitud hariduse saamiseks. Väga oluline on loodud võimaluste tulemuslikum kasutamine ning õpetamise taseme järjepidev tõstmine.

3. Olemasolevate ettevõtlusalade ja -inkubaatorite arendamine ning uute kavandamine, loomine ja turundus.

4. Põllumajandustootmisega seotud oskusteabe levitamine.

5. Rahvakultuuri (loome-) ettevõtlus ning tervise- ja loodustoodete arenduse ja tootmise alase oskusteabe levitamine.

6. Ettevõtjatele tegutsemisvõimaluste loomine.

7. Aktiivne tegelemine ettevõtluse ja sobiva keskkonna arendamisega Viljandimaa kohalikes omavalitsustes.

Ettevõtluskeskkonnaga tegelemine ei ole kohalike omavalitsuste seadusest tulenev ülesanne, kuid sooviva keskkonna kujundamine peab saama nende tegevuse loomulikuks osaks.

8. Analüüsivõimekuse tõstmine, vajaliku andmekogu loomine ja aktualiseerimine.

4.3. Maine tõstmine

Visioon

Viljandimaa üle on omad uhked ning külalistes tekitab maakond huvi ja imetlust.

Eesmärgid

1. Viljandimaa on tuntud ainulaadse piirkonna – PÄRIS EESTINA.
2. Viljandimaa on potentsiaalsetele elanikele ja ettevõtjatele huvipakkuv, siia soovitakse elama asuda ja siin ettevõtlusega tegeleda. Viljandimaad nähakse areneva piirkonnana.
3. Viljandimaa elanikud identifitseerivad end uhkusega viljandimaalastena ning räägivad lugusid oma piirkonna edust ja erilisusest.

Mõõdikud

1. Elanike rahulolu: elanike rahulolu Viljandi maakonna kui elu- ja tööpaigaga on kasvanud.
2. Huvi Viljandimaa vastu on kasvanud: ööbimiste arv majutusasutustes on kasvanud.
3. Viljandimaa positiivsete kajastuste arvu kasv ja negatiivsete kajastuste arvu vähenemine erinevates meediakanalites.

Positiivsus genereerib positiivsust ja vastupidi. On oluline, et negatiivsus ei saaks üle võimendatud, vaid et osataks näha ja tähtsustada positiivseid arenguid. Ühiskonnas ei piisa enam pelgalt positiivsete nihete toimumisest. Vaja on, et positiivsed muutused sellistena ka välja paistaksid.

Viljandimaa maine ja identiteedi arengu kavandamine tugineb maakonna väärtustel, aja- ja kultuuriloo ning majandusarengu edulugudel. Oluline koht maine arendamisel on maakonna positiivsete erisuste esiletoomisel, näiteks:

- ettevõtted: edukatest ettevõtetest lugude rääkimine;
- ajaloolised isikud: Lehola Lembitu, Carl Robert Jakobson, Martin Klein, Johan Laidoner, Anton Irv, Toomas Hendrik Ilves jt;
- kultuuritegelased: heliloojad Kapid, Mart Saar, Johann Köler, August Kitzberg, Paul Kondas, Jaan Lattik, Anu Raud jt;
- Viljandi maakonna eriilmelised piirkonnad: Mulgimaa, Sakalamaa, Võrtsjärv ja Soomaa; tuntud üritused: Suurjooks ümber Viljandi järve, Viljandi pärimusmuusika festival, Suure-Jaani muusikafestival, Noore Tantsu Festival jne;
- mainekad asutused: Eesti Pärimusmuusika Keskus, Ugala teater, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, Rahvakultuuri Keskus jne;
- Mulgi kultuur ja rahvusliku liikumise algus.

Olulised tegevussuunad

1. **Viljandimaa maine kujundamise tegevusplaani koostamine.**
2. **Viljandimaa võimaluste aktiivne tutvustamine.**
3. **Viljandimaa külustuskeskkonna parandamine.**

Külastuskeskkonna areng loob võimaluse turismimajanduse edendamiseks ning mõjutab otseselt ka Viljandimaa mainet: positiivne keskkond loob eeldusi inimeste soovile Viljandimaale elama asuda.

Viljandimaa mainega tuleb tegeleda sihipäraselt. Positiivse maine ja tunnustatud identiteedi loomiseks tuleb olemasolevad killud kokku koguda ja ühtseks tervikuks liita.

Viljandimaa on seadnud endale eesmärgi olla päris Eesti. See ei tähenda, et ülejäänud Eesti ei oleks „päris“ või et Viljandimaa saaks Eestiks olemise monopoliseerida. Eesti keele ja kultuuri säilitamine on põhiseaduse kohaselt riigi eksisteerimise peamine argument. Globaliseerivas maailmas on oma kultuuri hoidmine väikeriigile suur väljakutse, mida ei saa täita ühes maakonnas, vaid ainult kogu riigi ühises tegevuses, millesse tuleb kaasata ka väliseestlaste kogukond. Kusagil siin muutuv maailmas peab aga olema kese, kus keegi juurte tervise eest pidevalt hea seisab.

Eesti regionaalarengu strateegias on öeldud, et Viljandimaa on Eesti rahvuskultuuri eelisarendamise koht. Rahvuskultuur ongi Eestit toitvaks juureks, mis läbi on igati loogiline, et Viljandimaa on see osa Eestist, kelle kohus on teistele pidevalt meelde tuletada kultuuri arendamise vajadust. Meie ülesandeks on ka seda kultuuri koos teistega arendada nii, et tulevikuski elaks Maarjamaal jätkuvalt eesti kultuurile toetuv ja eesti keelt kõnelev kogukond.

4.4. Elukeskkonna ning tehnilise- ja sotsiaalse taristu arendamine

Visioon

Viljandimaa tehniline ja sotsiaalne taristu tagab inimestele ajastule vastava ettevõtlus- ja elukeskkonna.

Eesmärgid

1. Tehnilise ja sotsiaalse taristu seisund ning areng toetab piisavalt ettevõtlust ja majandusarengut.
2. Sotsiaalse taristu seisund ja areng tagavad inimestele sotsiaalse turvalisuse.
3. Ruumiline planeerimine on loonud eeldused taristu arengule.
4. Loodus- ja tehiskeskkonna areng toimub tasakaalustatult, on säilinud puhas elukeskkond.
5. Välja on arendatud toimiv tõmbekeskuste, sh maakonnakeskuse ja toimepiirkondade võrgustik, mis tagab elanikele teenuste kättesaadavuse.

Mõõdikud

1. Ettevõtete arv: Viljandimaal tegutsevate ettevõtete, sh keskmiste ja suuremate ettevõtete arv on kasvanud.
2. Oluliste asutuste tegevuse jätkumine: tegutsevad SA Viljandi Haigla, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, Ugala teater, Eesti Pärimusmuusika Keskus, Viljandi Muuseum, Rahvakultuuri Keskus, Maaelu Edendamise Sihtasutus jt.
3. Viljandimaal antakse jätkuvalt kutseharidust kahes kutseõppeasutuses: Viljandi Kutseõppekeskuses ning Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskoolis.

4. Oluliste asutuste arv on kasvanud: maakonda on toodud uusi riigiasutusi.
5. Alushariduse õpetajate palk: alushariduse õpetajate keskmine palk ei ole väiksem põhikooliõpetajate keskmisest palgast.
6. Elektrienergia varustuskindlus on tõusnud.
7. Soojusenergia varustuskindlus on tõusnud.
8. Mustkattega teede osakaal on tõusnud.
9. Kergliiklusteid on rohkem.

Tehnilise taristu seisukord peab toetama Viljandimaa arengueesmärgi täitmist. Tehnilise taristu arendamisel pööratakse peatähelepanu teedevõrgu tehnilise seisukorra parandamisele, kvaliteetse elektrienergia varustatuse kindlustamisele ning kaasaegse andmeside võimaluste loomisele maakonna asustatud aladel. Oluline on energiaressursside varustuskindlus, tuleb tagada, et tarbijatel oleks pikaajaliselt ligipääs vajaliku kvaliteediga ning vastuvõetava hinnaga energiaressurssidele.

Eelnimetatu prioriteetideks seadmist seletab asjaolu, et teedevõrk, energiaga varustamine ja andmeside on infrastruktuuri elemendid, mis kõige enam mõjutavad majanduskeskkonna toimimist. Ühtlasi tuleb luua tasakaal majandustegevuse arendamise ja loodurikkuste kasutamise vahel.

Maakonna peaeesmärgi saavutamist peab toetama ka sotsiaalse taristu seisukord. Viljandimaa elanikele tuleb tagada sotsiaalne turvatunne ja kvaliteetsed sotsiaalteenused elukaare igas punktis. Samuti peavad olema loodud head ja kättesaadavad võimalused vaba aja veetmiseks. Sotsiaalse taristu arendamise kõige olulisemad teemad on haridus ja tervishoid.

Olulised tegevussuunad

- 1. Tehnilise infrastruktuuri arendamine:**
  - teede ja tänavate arendamine;
  - jalg- ja jalgrattateede arendamine;
  - elektrivarustuse kvaliteedi tõstmine;
  - säästvate energialahenduste arendamine;
  - andmesidevõrgustiku arendamine.
- 2. Ühistranspordi võrgustiku arendamine.**
- 3. Arstiabi teenuse kättesaadavuse parandamine Viljandi maakonna haiglat ja perearstikeskust arendades.**
- 4. Keskkonnateadlikkuse suurendamine ja ressursside säästlik kasutamine.**
- 5. Sotsiaalteenuste arendamine ja kättesaadavuse parandamine.**

5. Arengustrateegia seosed riiklike strateegiadokumentidega ning Viljandimaa kohalike omavalitsuste arengukavadega

Viljandimaa ei saa areneda väljaspool Eesti üldist arengut, vaid peab arvestama teiste maakondade arenguga. Samuti ei saa Viljandimaa arengustrateegia olla vastuolus maakonna omavalitsuste arengutega. Viljandimaa saab areneda ainult tihedas koostöös.

Viljandimaa strateegiliste eesmärkide saavutamise instrumendiks on seosed riiklike arengustrateegiatega ja maakonna kohalike omavalitsuste arengustrateegiatega. Viljandimaa arengu kavandamisel arvestatakse teiste strateegiatega ning vajadusel mõjutatakse neid arvestama Viljandimaa strateegiliste seisukohtadega.

Viljandimaa arengustrateegia koostamisel on arvestatud järgmiste üleriigiliste strateegiadokumentidega:

1. Eesti Vabariigi Põhiseadus
2. Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“
3. Eesti regionaalarengu strateegia 2014–2020
4. Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“
5. Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“
6. Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020
7. Eesti riiklik turismiarengukava 2014–2020
8. Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020
9. Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020
10. Looduskaitse arengukava aastani 2020
11. Energiamajanduse riiklik arengukava aastani 2020
12. Transpordi arengukava 2014–2020
13. Eesti infoühiskonna arengukava 2014–2020
14. Eesti teadus- ja arendustegevuse ja innovatsiooni strateegia „Teadmistepõhine Eesti 2014–2020“
15. Eesti maaelu arengukava 2014–2020
16. Eesti elukestva õppe strateegia 2020

Enamikul loetelus olevatel üleriigilistel strateegiatel on lõppemas tähtaeg „parim enne“. Millised üleriigilised strateegiad lähevad uuendamisele ja millised on uuendused, ei ole hetkel teada. Oluline on osaleda üleriigiliste strateegiatega väljatöötamisel, et tagada nendes Viljandimaa arengupõhimõtete esindatus. Üleriigiliste arengustrateegiatega muutumisel tuleb analüüsida nende mõju Viljandimaa arengustrateegiale. Olulise mõju olemasolul on vajalik Viljandimaa arengustrateegia korrigeerimine.

Detailsem seos nii üleriigiliste kui ka Viljandimaa kohalike omavalitsuste strateegiatega tagatakse Viljandimaa arengustrateegia tegevuskavaga.

Viljandimaa arengustrateegia ei pretendeeri unikaalsusele. Maakonna peamine väljakutse on väljakutseks suuremale osale Eestimaa omavalitsustest. Viljandimaa neli põhilist arengusuunda sobivad kahtlemata ka paljudele teistele maakondadele. Viljandimaa

võimaluseks on koostöö üldisemate probleemide lahendamisel. Eripära teiste maakondadega võrreldes ilmneb peamiselt konkreetsetes tegevustes. Viljandimaa on valmis tegema koostööd kõigi maakondade ja riigiasutustega kõigil neljal tegevussuunal.

6. Arengustrateegia elluviimine, seire ja muutmine

Viljandimaa ees seisvaid väljakutseid saab lahendada Viljandimaa kohalike omavalitsuste, ettevõtete, asutuste ja huvirühmade võrgustiku koostöös Eesti riigiasutustega. Võrgustiku koostöö tekitamisel, alalhoidmisel ning koordineerimisel on juhtpositsioonil Viljandimaa Omavalitsuste Liidu vanematekogu.

Viljandimaa arengustrateegia elluviimise instrument on tegevuskavad, mis vaadatakse üle mitte harvemini kui kord kahe aasta tagant ja korrigeeritakse vastavalt olukorra muutumisele.

Viljandimaa Omavalitsuste Liidu vanematekogu:

1. Annab hinnangu arengustrateegia eesmärkide täitmisele.
2. Kinnitab arengustrateegia tegevuskavva viidavad muudatused.
3. Algatab vajadusel arengustrateegia üldosa muutmise. Muutmine algatatakse, kui arengukavas püstitatud eesmärkide täitmise analüüsi käigus, tegevussuundade ja -kava täpsustamisel selgub vajadus muuta arengukavas esitatud väärtusi, peamist eesmärki või selle täitmiseks valitud strateegiaid.

Viljandimaa Omavalitsuste Liidu tegevjuht:

1. Korraldab Viljandimaa arengu põhinäitajate statistika süstemaatiline uuendamise.
2. Valmistab ette materjalid arengustrateegia eesmärkide täitmisele hinnangu andmiseks ning lisab aruande strateegia lisade hulka. Hindamist teostatakse mitte harvemini kui kord iga nelja aasta järel.
3. Valmistab ette ülevaated arengustrateegia tegevuskava täitmisest ja ettepanekud tegevuskava muutmiseks. Tegevuskava vaadatakse üle mitte harvemini kui kord kahe aasta jooksul.

7. Arengustrateegia kokkuvõte

VILJANDIMAA VÄÄRTUSED	Viljandimaa toetab oma tegevusega Eesti Vabariigi põhiseaduses olevaid eesmärke ja väärtusi. Viljandimaa peamine väärtus on inimene ning meie inimesed ei tohi olla üksildased. Viljandimaa väärtused on kestmine ja areng, õnnelik olemine, pere, tervis, töö ja haridus. Olulised väärtused on puhas loodus ja põllumaa. Viljandimaa väärtustab koostööd ja sidusust. Ükski muutus, mis seab ohtu eesti keele ja kultuuri kestvuse, ei ole õigustatud. Ükski muutus, mis seab ohtu elu kestmise Viljandimaal või mõnes selle osas, ei ole õigustatud. Ükski tegevus, mis ei lähtu Viljandimaa väärtustest, ei ole aktsepteeritav.			
VILJANDIMAA VISIOON	Viljandimaa elanikele on tagatud kestev heaolu. Maakonnas on säilinud jätkusuutlik asustus ja arenev kohalik kultuur ning selleks on piisavalt inimesi. Viljandimaa elukeskkonna arendamine toimub kestva arengu põhimõtete kohaselt.			
STATEEGILISED ARENGUSUUNAD	Inimkapitali arendamine	Ettevõtluskeskkonna ja majanduse arendamine	Maine tõstmine	Elukeskkonna ja sotsiaalse taristu arendamine
Visioon	Viljandimaa inimesed suudavad luua väärtuslikke töökohti, on toimetulevad ja terved, kodanikena aktiivsed ja kodumaakonda väärtustavad.	Ettevõtlik, nutikalt spetsialiseerunud ja koostööd väärtustav maakond, kus piirkonna ressursse kasutatakse jätkusuutlikult. Viljandimaa tööturg on atraktiivne nii kohalikele elanikele kui ka teistele eestimaalastele.	Viljandimaa üle on omad uhked ning külalistes tekitab maakond huvi ja imetlust.	Viljandimaa tehniline ja sotsiaalne taristu tagab inimestele ajastule vastava ettevõtlus- ja elukeskkonna.
Eesmärgid	<ul style="list-style-type: none"> • Piisavalt eestvedajaid, kes suudavad luua inimesi Viljandimaale toovaid ja siin hoidvaid töökohti, kes tagavad hea ettevõtlus- ja majanduskeskkonna ning aktiveerivad kodanikuühiskonda. • Majanduskasvu tagamiseks piisaval arvul tööturul hakkama saavaid inimesi, kes väärtustavad elukohana Viljandimaad. • Sidus, heaolu loov ja koostöövõimeline elanikkond, kus aktiivsesse ellu on kaasatud kõik elanikerühmad. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ettevõtjatele tegutsemisvõimaluste loomine: Viljandimaal ettevõtlusega tegeleda soovivad inimesed leiavad toetamist; ettevõtjaid ei tõrjuta, vaid neile on loodud head tingimused. • Viljandimaa majanduse areng on Eesti keskmisest kiirem. • Viljandimaa ettevõtjad teevad tulemuslikku ja jätkusuutlikku koostööd nii omavahel kui ka avaliku sektoriga. • Viljandimaale tullakse ning jäädakse atraktiivsete töökohtade olemasolu ja nende loomise võimaluse tõttu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Viljandimaa on tuntud ainulaadse piirkonna – PÄRIS EESTINA. • Viljandimaa on potentsiaalsetele elanikele ja ettevõtjatele huvipakkuv, siia soovitakse elama asuda ja siin ettevõtlusega tegeleda. Viljandimaad nähakse areneva piirkonnana. • Viljandimaa elanikud identifitseerivad end uhkusega viljandimaalastena ning räägivad lugusid oma piirkonna edust ja erilisusest. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tehnilise ja sotsiaalse taristu seisund ning areng toetab piisavalt ettevõtlust ja majandusarengut. • Sotsiaalse taristu seisund ja areng tagavad inimestele sotsiaalse turvalisuse. • Ruumiline planeerimine on loonud eeldused taristu arengule. • Loodus- ja tehiskeskkonna areng toimub tasakaalustatult; on säilinud puhas elukeskkond. • Välja on arendatud toimiv tõmbekeskuste, sh maakonnakeskuse ja toimepiirkondade võrgustik, mis tagab elanikele teenuste kättesaadavuse.

<p>Mõõdikud</p>	<p><u>Rahvaarv</u>: ei kahane Eesti keskmisest kiiremini ja pöördub pikemas perspektiivis kasvule; Viljandimaal elab vähemalt viiskümmend tuhat inimest.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Sündimus</u>: sündide arv kasvab. • <u>Tööhõive määr</u>: 15-64-aastaste tööhõive määr on vahemikus 65-70%. • <u>Töötuse määr</u> on alla 6%. • <u>Haridustase</u>: 30-34-aastaste inimeste seas on III haridustasemega inimesi 45%; • <u>Hariduse kvaliteet</u>: Viljandi Gümnaasium on eksperthinnangute kohaselt Eesti kümne tugevama gümnaasiumi seas. • <u>Tervis</u>: enesehinnang oma tervisele on tõusnud. 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Rändesaldo</u>: rändesaldo on teel positiivsusele. • <u>Keskmine palk</u>: maakonna keskmine palk ületab Eesti keskmist ja on lähedane Harju maakonna keskmisele palgale. • <u>Sisemajanduse koguprodukt</u>: maal toodetu osakaal sisemajanduse koguproduktis kasvanud. 	<ul style="list-style-type: none"> • Elanike rahulolu: elanike rahulolu Viljandi maakonna kui elu- ja tööpaigaga on kasvanud. • Huvi Viljandimaa vastu on kasvanud: ööbimiste arv majutusasutustes on kasvanud. • Viljandimaa positiivsete kajastuste arvu kasv ja negatiivsete kajastuste arvu vähenemine erinevates meediakanalites. 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Ettevõtete arv</u>: Viljandimaal tegutsevate ettevõtete, sh keskmiste ja suuremate ettevõtete arv on kasvanud. • <u>Oluliste asutuste tegevuse jätkumine</u>: tegutsevad SA Viljandi Haigla, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, Ugala teater, Eesti Pärimusmuusika Keskus, Viljandi Muuseum, Rahvakultuuri Keskus, Maaelu Edendamise Sihtasutus jt. • <u>Viljandimaal antakse jätkuvalt kutseharidust kahes kutseõppeasutuses</u>: Viljandi Kutseõppekeskuses ning Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskoolis. • <u>Oluliste asutuste arv on kasvanud</u>: maakonda on toodud uusi riigiasutusi. • <u>Alushariduse õpetajate palk</u>: alushariduse õpetajate keskmine palk ei ole väiksem põhikooliõpetajate keskmisest palgast. • <u>Elektrienergia varustuskindlus</u> on tõusnud. • <u>Soojusenergia varustuskindlus</u> on tõusnud. • <u>Mustkatteta teede osakaal</u> on tõusnud. • <u>Kergliiklusteid on rohkem</u>
------------------------	---	---	---	--

<p>Olulised tegevussuunad</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tippspetsialistidele töökohtade loomine • Ettevõtjapotentsiaaliga inimeste toomine ja hoidmine • Inimeste aktiivsuse kasvatamine ja toetamine elukaare igas faasis • Koostöövõimekuse tõstmine ja võrgustike arendamine • Kodanikuühiskonna arendamine • Viljandimaal antava üldhariduse kvaliteedi tõstmine, kättesaadavuse tagamine • Viljandimaa elanike tervisepotentsiaali tõstmine 	<ul style="list-style-type: none"> • Ettevõtlusaktiivsuse ja tulemuslikkuse suurendamine läbi koolituste ja ettevõtluskeskkonna parandamise; • Kutseharidust andvate koolide arendamine; • Olemasolevate ettevõtlusalade ja inkubaatorite arendamine ning uute kavandamine, loomine ja turundus; • Põllumajandustootmisega seotud oskusteabe levitamine; • Rahvakultuuri (loome)etevõtlus ning tervise- ja loodustoodete arenduse ja tootmise alase oskusteabe levitamine; • Ettevõtjatele tegutsemisvõimaluste loomine; • Aktiivne tegelemine ettevõtluse ja sobiva keskkonna arendamisega Viljandimaa kohalikes omavalitsustes; • Analüüsivõimekuse tõstmine, vajaliku andmekogu loomine ja aktualiseerimine. 	<ul style="list-style-type: none"> • Viljandimaa maine kujundamise tegevusplaani koostamine; • Viljandimaa võimaluste aktiivne tutvustamine; • Viljandimaa külastuskeskkonna parandamine. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tehnilise infrastruktuuri arendamine; • Ühistranspordi võrgustiku arendamine • Arstiabi teenuse kättesaadavuse parandamine Viljandi maakonna haigla ja perearstikeskuste arendamisega • Keskkonnateadlikkuse suurendamine ja ressursside säästlik kasutamine • Sotsiaalteenuste arendamine ja kättesaadavuse parandamine
--------------------------------------	--	---	--	--

Joonis 1.

